

DIAGNOSI DE L'ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA A L'ALT PENEDEÈS

Prospecció de les iniciatives d'ESS a l'Alt Penedès
Diagnosi de dades agregat i diagnòstic individualitzat
Abril - Juliol 2018

PAMAPAM

Pam a Pam és un projecte co-coordinat per:

Xarxa
d'economia
solidària
de Catalunya

Setem

En aquest projecte, hem intercooperat amb:

 COOPSETÀNIA

Vilafranca del Penedès-Barcelona, juliol de 2018
Coordinació: Anna Fernàndez i Laura Muixí (Pam a Pam)
Entrevistes i treball de camp: Ruben Agulló (Coopsetània)

Per encàrrec i amb la col·laboració de:

**AJUNTAMENT DE
SANTA MARGARIDA I ELS MONJOS**

INDEX DE CONTINGUTS:

- 4 Presentació del servei
- 5 L'economia cooperativa, una mirada des de l'economia social i solidària
- 8 Pam a Pam
- 13 Metodologia de l'estudi
- 17 Diagnosi
- 33 Annex 1: Llistat d'iniciatives contactades
- 36 Annex 2: Fitxes d'entrevistes

PRESENTACIÓ DEL SERVEI

Des de l'Ajuntament de Santa Margarida i els Monjos s'impulsa el servei d'Economia Solidària, amb l'objectiu de promoure l'Economia Social i Solidària (d'ara endavant l'ESS) a nivell local, amb tota una estratègia d'actuació municipal per dur-ho a terme. Emmarcada en una estratègia més global, l'Ajuntament vol fer una primera prospecció de les iniciatives i experiències d'ESS existents a la comarca de l'Alt Penedès i una diagnosi de l'estat d'aquesta. Per realitzar aquesta activitat, es posen en contacte amb Pam a Pam. Amb aquest encàrrec es vol aconseguir un retrat de la situació de l'ESS a l'Alt Penedès, alhora que facilitar la seva visibilització i apropament a la ciutadania.

L'encàrrec inclou: la identificació i mapatge d'iniciatives d'ESS a l'Alt Penedès, visibilitzant la diversitat de l'ESS a la comarca i el seu valor afegit; la realització d'un Informe diagnòstic del compliment de criteris de les iniciatives, del que resultarà un diagnòstic agregat de l'economia social i solidària a l'Alt Penedès, així com un anàlisi individualitzat de cada iniciativa amb recomanacions de millora.

Una de les inquietuds que des del primer moment se'ns ha transmès des de l'Ajuntament de Santa Margarida i els Monjos ha sigut la coordinació amb Coopsetània, l'Ateneu Cooperatiu de l'Alt Penedès i el Garraf. Per tal de no duplicar tasques, ja que l'Ateneu també ha estat fent una tasca de mapatge d'iniciatives d'ESS a l'Alt Penedès i per establir sinèrgies entre ambdues entitats.

Així doncs, aquest diagnòstic és fruit de la intercooperació entre Coopsetània i Pam a Pam. Les entrevistes a les iniciatives les ha realitzat Coopsetània, seguint la metodologia de Pam a Pam. Des de Pam a Pam, hem fet el seguiment a les entrevistes, hem fet l'anàlisi individualitzat de cada una d'elles i el diagnòstic de dades agregat.

En un context socioeconòmic de creixent i confiança en els models productius, de serveis, comercialitzadors o de consum que cerquen altres formes de regir-se més enllà de la lògica econòmica del mercat capitalista, és interessant rescatar les estratègies històriques del moviment cooperatiu per humanitzar l'economia. A més, resulta especialment útil i necessari subratllar tants exemples com sigui possible d'altres formes de fer economia, i posar tota aquesta informació a l'abast d'aquelles persones a qui els interessi implementar-les.

L'ECONOMIA COOPERATIVA, UNA MIRADA DES DE L'ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

Tant l'economia cooperativa com l'economia social i solidària han anat definint-se al llarg de la seva història en base a traçar un fil comú entre les diferents experiències i espais movimentals. Malgrat tot, podríem fer una primera definició de l'economia cooperativa com l'aposta per reapropiar-nos col·lectivament de les capacitats productives humanes, desenvolupant-les de forma fraternal i amb l'objectiu de realitzar el bé comú. En aquest sentit, la històrica declaració de l'Aliança Cooperativa Internacional defineix la cooperativa com "associació autònoma de persones unides voluntàriament per satisfer les seves necessitats i aspiracions econòmiques, socials i culturals en comú, a través d'una empresa de propietat conjunta i gestió democràtica".¹

Cal tenir present, però, que si bé la forma jurídica de la cooperativa és encara avui dia l'aposta organitzativa més referencial de l'economia social, també es consideren per llei iniciatives de l'economia social a les associacions, fundacions, mutualitats i societats laborals. (Article 5 de la Llei 5/2011 de 29 de març de Economia Social, BOE).

L'Economia Social i Solidària (ESS) és el "conjunt d'iniciatives socioeconòmiques de tota mena, formals o informals, individuals o col·lectives, que prioritzen la satisfacció de les necessitats dels seus membres i/o d'altres persones per sobre del lucre; quan són col·lectives, la propietat també ho és i la gestió és democràtica; actuen orientades per valors com l'equitat, la solidaritat, la sostenibilitat, la participació, la inclusió i el compromís amb la comunitat, i són independents respecte als poders públics"²). Per tant, l'Economia Social i Solidària posa l'accent en les pràctiques quotidianes de les iniciatives econòmiques, sense que la forma jurídica sigui tan determinant. És des de la mirada de l'Economia Social i Solidària que s'ha realitzat aquest estudi.

La idea darrera de l'ESS és promocionar una transformació socioeconòmica proposant un model econòmic anticapitalista, posant l'activitat econòmica al servei de les necessitats de la societat i de les persones que la integren i no a la inversa. En aquest sentit, s'ha de contemplar una triple sostenibilitat de l'activitat:

a) Sostenibilitat ambiental. D'una banda, s'ha de comprendre que l'activitat econòmica es desenvolupa en un planeta amb una capacitat limitada de recursos sense els qual és impossible la vida. Per això les entitats d'ESS han de vetllar per minimitzar la seva petjada ecològica i treballar per garantir la sostenibilitat ambiental de la seva iniciativa.

b) Sostenibilitat social. En segon lloc, donat que l'activitat econòmica té lloc dintre de la societat i es beneficia de les estructures (i infraestructures) d'aquesta, ha d'establir un vincle de corresponsabilitat social

¹ <https://ica.coop/es/node/10584>

² Jordi Garcia, 2002

i jugar un paper proactiu en la palliació de les desigualtats presents en aquesta. Aquesta relació amb l'entorn social també passa per canviar les lògiques de competència del mercat capitalista i patriarcal per les d'intercooperació, amb l'objectiu de generar un mercat social.

c) Sostenibilitat econòmica i personal. Finalment, sota una mirada feminista de l'economia, aquesta ha de vetllar per posar la vida en el centre i permetre que l'activitat econòmica d'una entitat doni resposta a les necessitats de les persones que la integren. Això passa per apoderar-les i construir relacions horitzontals entre totes elles, vetllar pel seu benestar personal i revaloritzar les tasques reproductives i de cures.

Lluny de restringir-se a les relacions laborals, l'ESS integra de manera holística tot allò que fa possible la vida i que, en gran mesura encara està travessat per una mirada individualista, capitalista i patriarcal. És a dir, més enllà de la vessant més socioempresarial representada sobretot per el cooperativisme i les societats laborals, també es considera part de l'ESS experiències com els grups de consum, les cooperatives d'habitatge, els espais de criança autogestionats, els bancs dels temps o els horts comunitaris.

A Catalunya, la Xarxa d'Economia Solidària (XES) articula les diverses entitats que ja treballen en aquesta direcció. La major part de la base social la conformen cooperatives de diferents tipus, associacions i fundacions. Segons dades de l'Informe de Mercat Social Català, al 2016, l'ESS va donar feina a 4.200 persones i van generar 150 milions d'euros d'ingressos. L'impacte social que genera la seva activitat, a més, implica 150.000 persones³. L'objectiu de la XES és promocionar l'ESS al territori afavorint la creació de Mercat Social al mateix temps que es treballa per fer incidència sociopolítica.

³ <http://mercatsocial.xes.cat/noticies/ja-tenim-nova-edicio-linforme-delmercat-social/>

PAM A PAM

Pam a Pam (www.pamapam.org), impulsat per la XES (Xarxa d'Economia Solidària) i SETEM Catalunya, és el mapa col·laboratiu de l'Economia Social i Solidària a Catalunya. És una eina col·lectiva que contribueix a la transformació social per superar la lògica capitalista i enfortir el moviment de l'economia solidària. A més, construeix un espai de referència en la visibilitat, delimitació i articulació de l'economia solidària i esdevé una comunitat d'aprenentatge col·lectiu a través de l'activisme, la formació i la pràctica del consum responsable. En aquest sentit, Pam a Pam permet:

- Visibilitzar en un sol mapa totes les iniciatives de l'ESS, també les que corresponen a l'esfera de l'economia informal o no jurídicament reconeguda.
- Oferir alternatives a totes aquelles persones que volen fer un consum responsable
- Connectar les iniciatives amb consumidores i proveïdores conscients i responsables
- Recollir dades que permetin fer diagnòs de l'estat del mercat social a Catalunya o ter territori
- Assenyalar reptes i oportunitats de l'ESS per cercar estratègies col·lectives com a moviment.

Tenint en compte la triple sostenibilitat a la que es feia esment en l'apartat anterior, **els criteris de Pam a Pam estan dividits en tres blocs**: organització interna, impacte social i impacte ambiental. A continuació, detallem què tenim en compte en cadascun d'ells:

ORGANITZACIÓ INTERNA

1. DEMOCRÀCIA INTERNA

Valorem que les iniciatives d'ESS prenguin mesures per promoure una participació activa i igualitària de totes les persones membres de la iniciativa a la presa de decisions d'aquesta. Més enllà que hi hagi espais de reunió o assemblea, valorem que treballin aspectes com les diferències de rang i de privilegi que hi ha entre les diferents participants a la iniciativa i de quina manera això impacta en la desigual participació que hi pugui haver en la presa de decisions.

2. DESENVOLUPAMENT PERSONAL

Valorem que l'ESS contempli les necessitats generals de les persones que en formen part i intenti donar una resposta des de l'àmbit laboral, de participació i de les cures. Valorem les cures cap a les persones que treballen o participen a la iniciativa, així com els mecanismes que permeten conciliar la vida personal amb la feina o de quina manera es tracten les emocions. Considerem transformadora la corresponsabilitat: la

capacitat, empatia i voluntat d'assumir col·lectivament, amb el conseqüent impacte econòmic per a la iniciativa, les necessitats individuals.

3. PERSPECTIVA FEMINISTA

Entenem el gènere com la construcció social de rols i comportaments. Tenint en compte que vivim en una societat patriarcal, si no incorporem una mirada feminista reproduïrem els rols de gènere que generen asimetries entre homes i dones. Per això, valorem si les entitats tenen en compte aquestes desigualtats, si hi han reflexionat i si prenen mesures per fer-hi front promovent la participació, l'apoderament i el protagonisme de les dones.

4. CONDICIONS LABORALS

Les apostes actuals de l'ESS han de poder generar, alhora, condicions de treball dignes i evitar el desequilibri en la categorització del treball (forquilla salarial). Considerem condicions laborals dignes aquells contractes que són estables, amb jornades laborals coherents amb el volum de tasques i que ofereixen un salari superior al recollit al conveni de referència. En el cas de les cooperatives de treball, a més, considerem estable ser soci/a de la cooperativa o establir un temps per entrar a formar part de la cooperativa.

IMPACTE SOCIAL

5. PROVEÏDORS

Valorem la proximitat, el respecte als drets laborals (comerç i comercialització justa) i la no presència d'intermediaris en els proveïdors tant d'allò que comercialitza la iniciativa, com de tots aquells béns o serveis que necessita comprar o contractar per al seu funcionament.

6. INTERCOOPERACIÓ

Valorem que es prioritzi treballar amb altres iniciatives d'ESS, potenciant la construcció de mercat social: s'estableix un circuit econòmic i de satisfacció de necessitats on tots els àmbits (producció, distribució, consum, finançament) actuen sota principis de l'ESS.

7. LLICÈNCIES LLIURES

Considerem transformador i amb un impacte social positiu la elaboració o ús de continguts (programari) i béns culturals (material gràfic, audiovisual, musical) sota llicències lliures i obertes.

8. TRANSPARÈNCIA

Valorem que l'ESS trenqui amb l'opacitat del sistema capitalista, en el qual s'oculta informació sobre la procedència i procés de producció dels productes i/o serveis que s'ofereixen, així com dels comptes i del funcionament de la iniciativa. La transparència és un mecanisme que construeix confiança alhora que visibilitza bones pràctiques i ofereix informació que facilita el consum crític.

9. FINANCES TRANSFORMADORES

Considerem imprescindible que les iniciatives de l'ESS no alimentin la banca capitalista convencional i les seves pràctiques. És per això que valorem l'ús de finances ètiques, tant en l'estalvi, el préstec com en l'operativa de la iniciativa. A part de banca ètica i cooperatives de finances ètiques, incloem en els sistemes de gestió financera de les entitats l'intercanvi, els grups d'autofinançament, el micromecenatge, la moneda social, i les asseguradores ètiques.

10. COHESIÓ SOCIAL

Considerem que l'ESS ha de ser un espai inclusiu, que superi les exclusions i discriminacions que es donen en el sistema capitalista per motius de raça, d'ètnia, de cultura, d'orientació afectivo-sexual, diversitat funcional, de gènere, etc. I que, per tant, ha de vetllar per fer visibles les dinàmiques que exclouen de l'esfera pública i del mercat de treball a determinades persones i treballar per revertir-les.

11. TRANSFORMACIÓ SOCIAL

Considerem que l'ESS ha de mantenir una mirada anticapitalista, tenint en compte i contribuint a eradicar les injustícies inherents al sistema capitalista, a la vegada que treballa per la construcció d'alternatives postcapitalistes. Sabem la capacitat del sistema capitalista per cooptar i apropiar-se dels discursos contrahegemònics i adaptar-los als seus interessos, per això creiem que només la consciència anticapitalista farà que l'ESS no sigui absorbida pel sistema socioeconòmic dominant.

12. ARRELAMENT TERRITORIAL

Entenem l'arrelament territorial l'adequació de les iniciatives a les realitats dels territoris i a la contribució que aquestes fan al seu entorn més proper. Aquesta visió es fa també des de la òptica de les economies comunitàries. A cada iniciativa el concepte territori pot variar depenent de l'escala a la que dona serveis.

IMPACTE AMBIENTAL

13. SOSTENIBILITAT AMBIENTAL

Valorem la consciència i aposta per l'ecologia de la iniciativa pel que fa a la producció, comercialització i mobilitat. Vivim en un sistema capitalista que aposta pel creixement il·limitat a costa de la destrucció del territori i el medi ambient, per això considerem que l'ESS ha d'incorporar la preocupació per minimitzar l'impacte ecològic que genera la seva activitat econòmica.

14. GESTIÓ DE RESIDUS

Valorem que les iniciatives d'ESS han de tenir en compte la capacitat dels ecosistemes de regenerar i absorbir els recursos i residus que es generen. Si no, estem contribuint a generar desequilibris greus als ecosistemes i a la nostra capacitat present i futura de satisfer necessitats.

15. CONSUM ENERGÈTIC

El creixement capitalista se sosté, principalment, en l'extracció i combustió de recursos fòssils (petroli, gas, urani i carbó), que permeten l'obtenció del que fins fa poc era energia barata i abundant. Aquest mètode de producció s'ha demostrat insostenible i generador de forts impactes, tant al medi com a les persones. L'ESS ha de superar aquest model energètic i apostar per la reducció del consum energètic en la seva activitat, l'ús d'energies renovables i caminar cap a una sobirania energètica.

METODOLOGIA DE L'INFORME

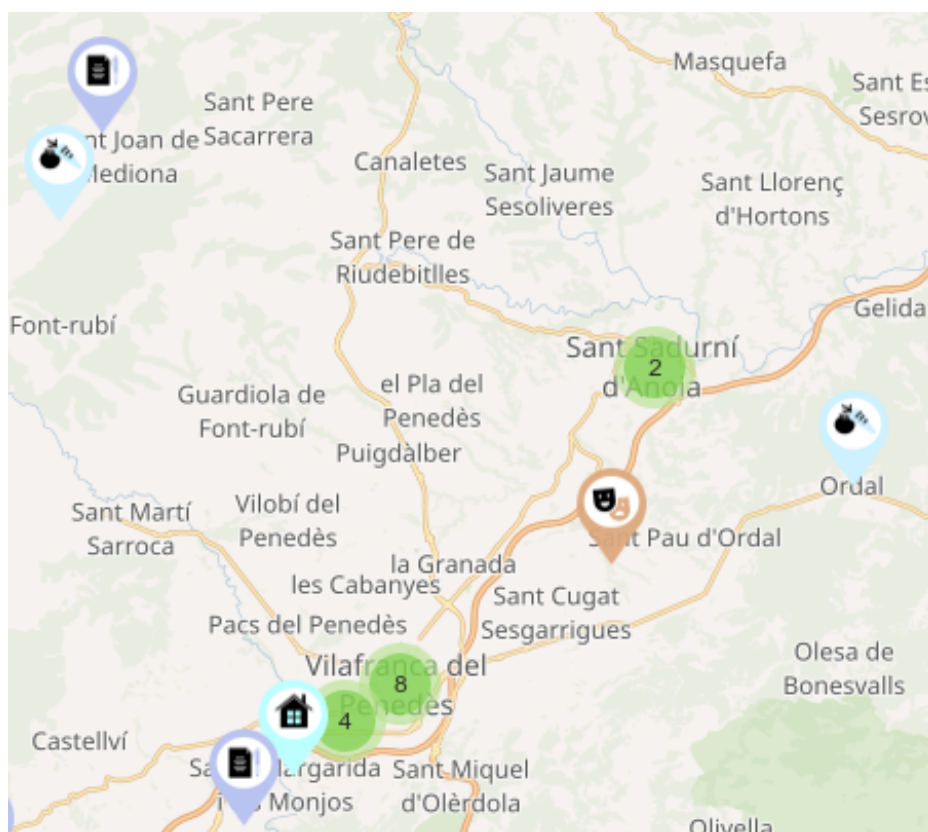
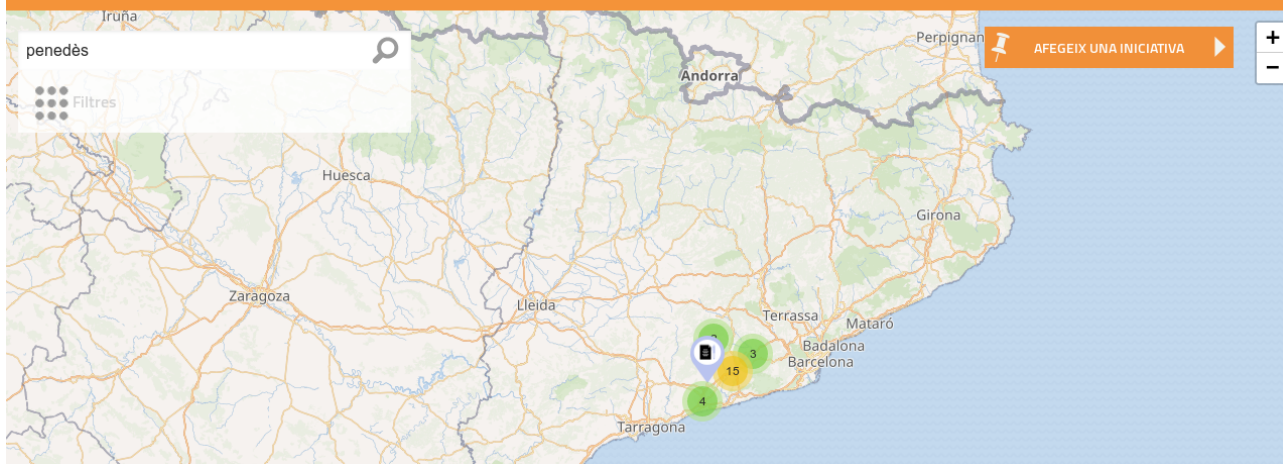
Per al següent informe s'ha partit d'una llista que ens ha facilitat l'Ajuntament de Santa Margarida i els Monjos, en aquest hi ha iniciatives formals, majoritàriament cooperatives, però també iniciatives de caire comunitari i informal, que també són part de l'ESS. Finalment, hem inclòs també iniciatives, com comerç local, per completar l'informe i per exemplificar la diversitat d'iniciatives que trobem sota el paraigües de l'ESS.

El sistema d'avaluació de Pam a Pam es basa en un qüestionari de 15 criteris organitzats en tres blocs: Impacte social (7 criteris), Impacte ambiental (3 criteris) i Organització i treball (5 criteris i una pregunta quantitativa sobre composició de la iniciativa). Cada criteri té 7 possibilitats de resposta, des del "No aplica" (per exemple, el criteri de forquilla salarial en iniciatives de persones autònomes), al zero o "No compliment", a una gradació de compliment del criteri que van de l'1 al 5 (de dur a terme alguna pràctica fins a l'excel·lència). El qüestionari proposa un itinerari de gradació i millores en el compliment per guiar l'entrevista i obtenir uns resultats comparables (per ex.- en el criteri de desenvolupament personal i professional es valora l'accés a formació amb un 1, la conciliació personal/familiar amb un 2, la resolució de conflictes o la gestió emocional amb el 3 i 4, fins a mesures de corresponsabilitat amb un 5). Però el món de l'ESS és divers en les seves pràctiques, sectors econòmics i posicionaments polítics, per el que l'itinerari proposat no sempre pot ser lineal, i a vegades la resposta al criteri esdevé un sumatori de pràctiques (per exemple, si una iniciativa compleix les pràctiques proposades com a 1, 3 i 4, obtindrà un compliment de 3).

Els inputs d'informació que s'obtenen són principalment qualitius i en molta profunditat. Aquest sistema de recollida d'informació compleix la funció d'identificació i diagnòstic de l'ESS del territori amb un contacte directe amb les organitzacions. Aquest contacte directe afavoreix així mateix l'articulació de les iniciatives i compleix una funció de dinamització i formació territorial. A més, l'anàlisi agregat del grau de compliment de cadascun dels criteris permet definir reptes i oportunitats generals de l'economia social i solidària de l'àrea d'estudi.

De totes les iniciatives entrevistades a l'Alt Penedès, s'ha realitzat un informe de retorn amb propostes de millora en totes els criteris, especialment aquells de compliment més baix (veure l'annex 2: Fitxes d'entrevistes).

Aquelles iniciatives que han complert el mínim de 8 criteris, han estat publicades al web de Pam a Pam, on es mostra una fitxa per a cada iniciativa, fent públic el compliment de cada criteri.

DIAGNOSI

FOTOGRAFIA DE PERFIL DE LES INICIATIVES ENTREVISTADES

Introducció

Entre abril i juliol de 2018, s'han contactat 43 iniciatives (veure l'annex 1: llistat d'iniciatives contactades), de les quals 20 han accedit a fer l'entrevista en base al qüestionari de Pam a Pam. A continuació un quadre resum de les iniciatives contactades i de les que han accedit a ser entrevistades amb Pam a Pam.

	Contactades	Entrevistades amb Pam a Pam	No han col·laborat	No són vàlides	No s'hi ha pogut contactar
Cooperatives	31	12	9	15	0
Associacions i col·lectius	29	6	6	1	16
Empreses i autònoms	5	2	3	0	0
TOTAL	65	20	18	16	16

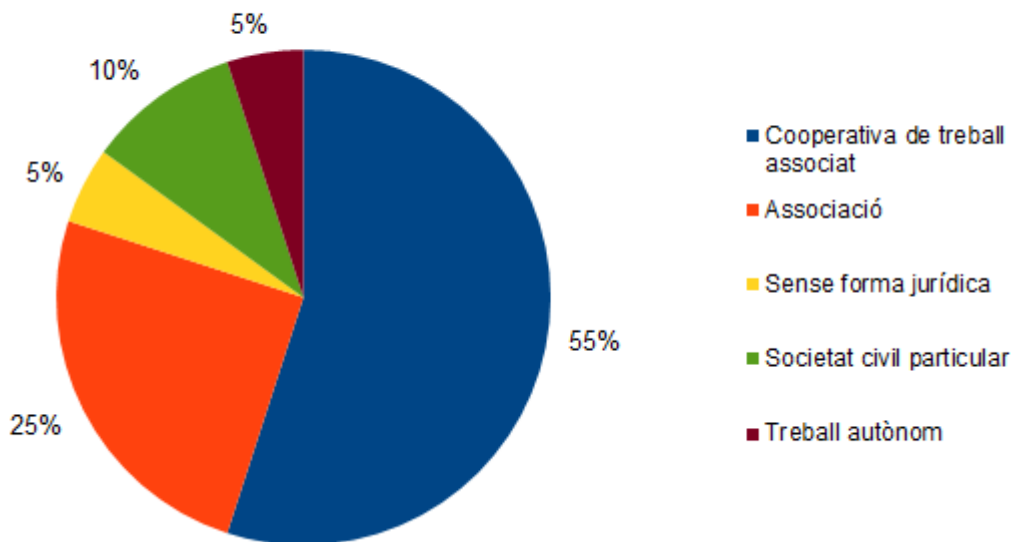
En aquest punt hem de destacar una primera conclusió i és la dificultat que ens hem trobat perquè les iniciatives accedeixin a ser entrevistades. D'un llistat inicial d'unes 65 iniciatives, finalment només 20 han accedit a ser entrevistades amb Pam a Pam, ha sigut un procés en el que hem trobat resistències. Una explicació és el poc temps que hem tingut per realitzar l'encàrrec (hem contactat amb les iniciatives i realitzat les entrevistes amb uns 3 mesos), però també pensem que potser el teixit de l'ESS a l'Alt Penedès està encara constituint-se i encara hi ha poca predisposició a l'articulació en aquest àmbit. Confiam que aquest diagnòstic sigui un primer pas en la direcció de crear identificació amb el moviment de l'ESS per part de les iniciatives i que generi inquietud de generar espais d'articulació a l'Alt Penedès.

De les 20 iniciatives entrevistades, 19 han superat el mínim de criteris i passen a formar part del mapa de Pam a Pam i només una no en compleix la meitat i per tant no apareix publicada al mapa. Es tracta d'una cooperativa de treball. En el present apartat presentem un anàlisi quantitatiu de les 20 iniciatives entrevistades.

FORMA JURÍDICA

De les 20 iniciatives entrevistades, 11 tenen la forma jurídica de cooperativa de treball associat, 5 d'associació, 1 no té forma jurídica, 2 societat civil particular i 1 persona autònoma.

Diagrama de formes jurídiques

Font: Elaboració pròpia

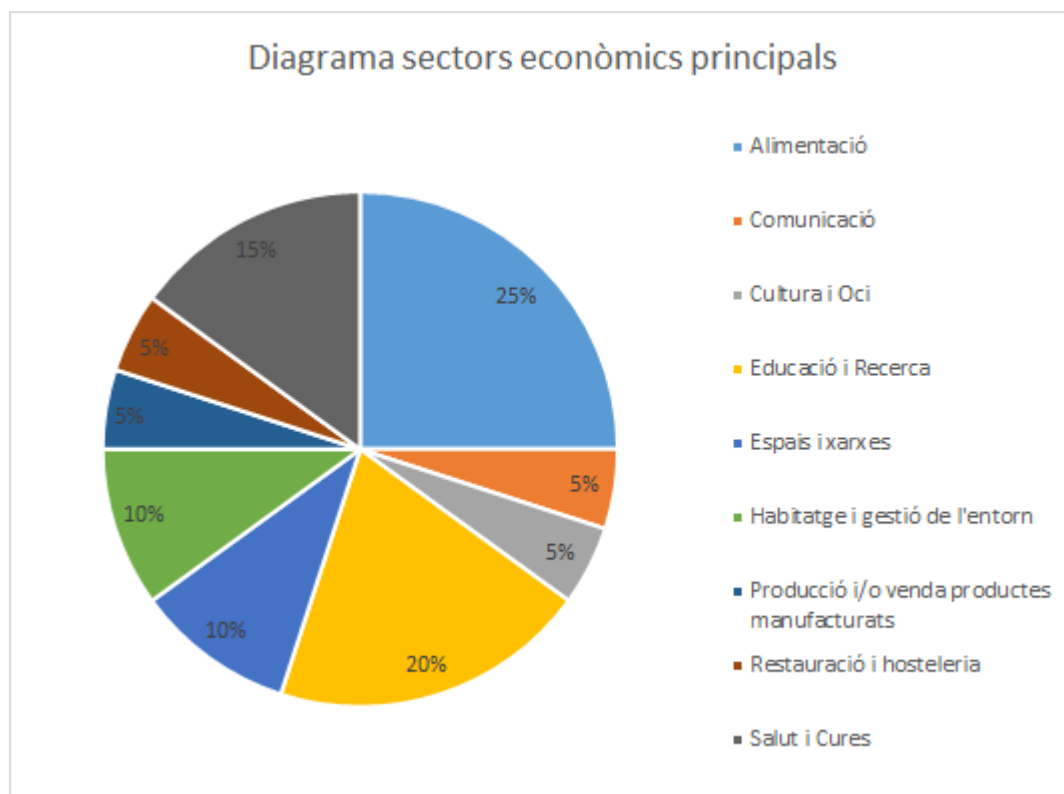
Per realitzar el present diagnòstic hem prioritzat les iniciatives amb format jurídic de cooperativa, ja que des que va començar la seva activitat a l'Alt Penedès, Coopsetània ha treballat prioritàriament amb aquestes (un 55% de les iniciatives entrevistades són, doncs, cooperatives de treball associat). Així doncs ja hi havia una feina prèvia de contacte feta que hem aprofitat. Però no ens hem limitat a les cooperatives sinó que hem entrevistat a iniciatives amb altres formats jurídics o fins i tot de l'àmbit informal i sense format jurídic. Sota el paradigma de l'ESS, hi trobem un ampli ventall de formats jurídics (el que defineix què és l'ESS no és el format jurídic sinó les pràctiques que es duen a terme). Podem distingir entre dues grans tipologies d'iniciatives: les de caire sociocomunitari, i altres de caire empresarial. En aquest cas, hem entrevistat iniciatives de caire sociocomunitari en format d'associacions i també una sense format jurídic. Hem constatat que a l'Alt penedès hi ha iniciatives sociocomunitàries amb alt compliment dels criteris de Pam a Pam. Finalment, hem inclòs algunes iniciatives de caire més empresarial, amb el format jurídic de societat civil particular i de treball autònom, per tal de copsar la diversitat de pràctiques que es donen en l'ESS.

SECTORS ECONÒMICS

Pel que fa als sectors econòmics, hem pogut constatar la diversitat de sectors que treballen les iniciatives de l'Alt Penedès, és un símptoma a destacar positivament. Hem entrevistat iniciatives de fins a 9 sectors econòmics diferents. Una quarta part són del sector de l'alimentació, que és habitual que sigui un dels principals sectors, ja que és una necessitat bàsica que s'intenta cobrir

des de l'ESS. de fet, a l'Informe del Mercat Social Català del 2017 (amb dades agregades de tot el país), les iniciatives d'alimentació són el 26%. En el cas de l'alt Penedès, trobem iniciatives d'alimentació centrades en agricultura, ramaderia ecològica i grups de consum agroecològic.

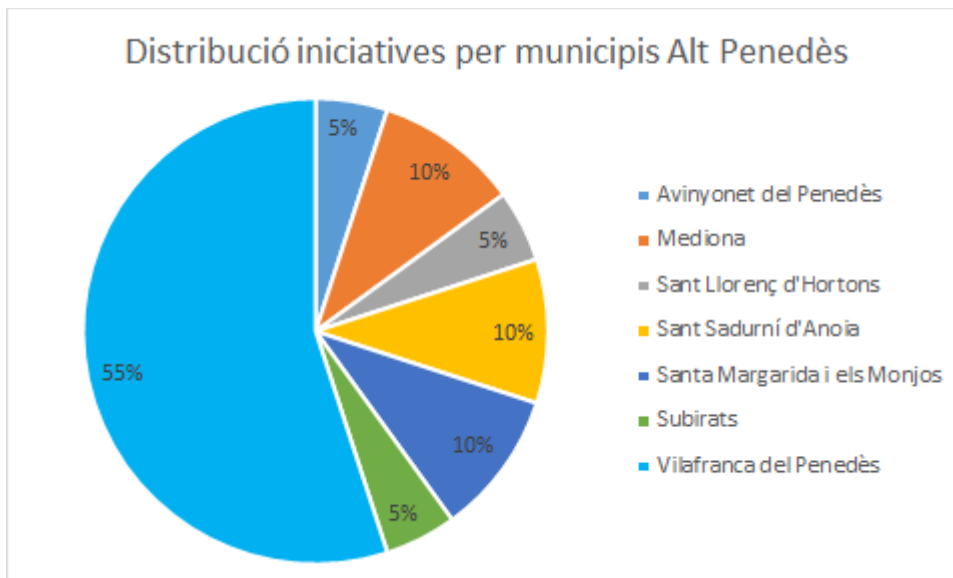
Troblem també a l'Alt Penedès un percentatge significatiu d'iniciatives dedicades als sectors d'educació i recerca (20%) i de salut i cures (15%), on cal destacar que 4 iniciatives (un 20% del total entrevistat) centren la seva activitat en l'atenció a col·lectius vulnerabilitzats i/o formació ocupacional.

Font: Elaboració pròpia

TERRITORI

Pel que fa al territori, la majoria de punts entrevistats es concentren a Vilafranca del Penedès (el 55%). La resta està molt repartida en altres pobles de la comarca. De fet, a la majoria de pobles només hi hem entrevistat una iniciativa, excepte a Santa Margarida i els Monjos, Sant Sadurní d'Anoia i Mediona, on n'hem entrevistat dues.

Font: Elaboració pròpia

VOLUM DE PERSONES TREBALLADORES O IMPLICADES

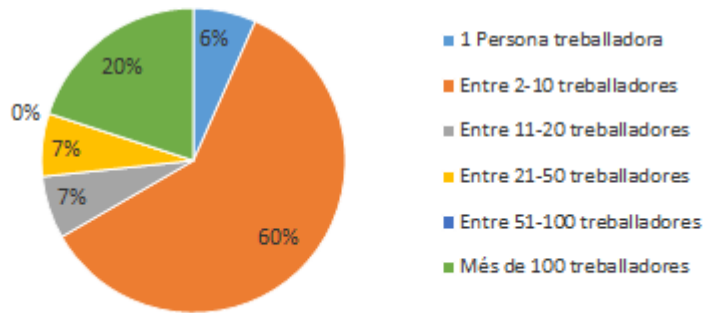
De les 20 iniciatives entrevistades, 16 tenen persones contractades i 4 que no. Cal aclarir que una de les iniciatives entrevistades és el Grup Entrem-hi, grup cooperatiu que inclou les cooperatives Nou Verd i Nou Set, també entrevistades. En aquest cas, per a l'anàlisi tenim en compte les persones treballadores de les cooperatives, i no les del grup cooperatiu (per a no duplicar dades). Sí tindrem en compte les persones que integren els equips directius i òrgans de govern del Grup Entrem-hi per a fer l'anàlisi de gènere.

El perfil majoritari de les iniciatives d'ESS que actualment donen feina a la comarca de l'Alt Penedès és el d'empreses petites d'entre 2 i 10 treballadors/es, que representen el 60% de les iniciatives entrevistades. En el cas de Catalunya, aquest percentatge arriba al 70%, on segons el IV Baròmetre cooperatiu de Catalunya s'afirma "Gairebé el 70% de les cooperatives de treball enquestades té menys de 10 persones sòcies i una de cada tres cooperatives té fins a 3 persones sòcies"⁴.

El següent percentatge majoritari, el 20%, correspon a iniciatives de gran volum, que donen feina a més de 100 persones. Cooperatives com Actua, Nou Verd i Nou Set conformen un teixit molt sòlid de l'ESS a la comarca. La resta, trobem una iniciativa amb una persona autònoma, i dues iniciatives de mida mitjana (entre 11 i 50 treballadores).

⁴IV Baròmetre Cooperatiu de Catalunya 2017, realitzat per la Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya (https://www.cooperativest treball.coop/sites/default/files/info/arxius/barometre_2017_final.pdf)

Volum de persones treballadores

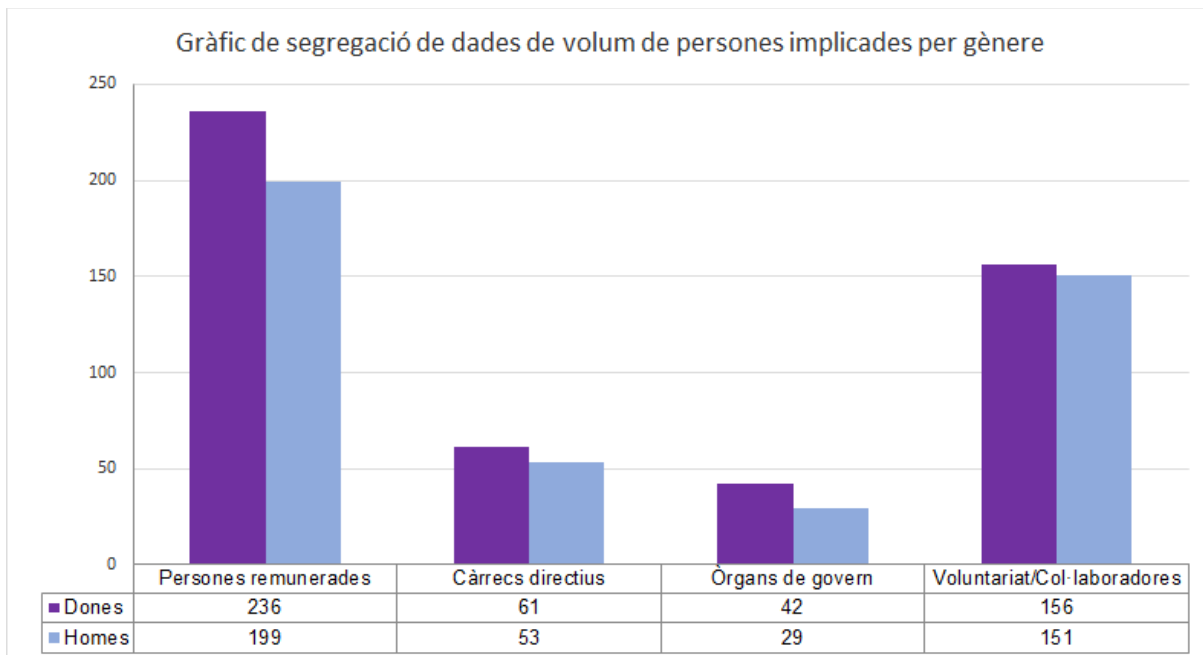

Font: Elaboració pròpia

Pel que fa a les entitats i col·lectius sense persones remunerades n'hem entrevistat 4. En aquests casos és molt més difícil obtenir-ne dades exactes de les persones que hi estan implicades (doncs per ser una implicació voluntària o militant, les persones implicades fluctuen amb més facilitat). D'aquestes 4, n'hi ha dues de gran volum, en les que hi estan implicades un centenar o més de persones i dues de mida petita-mitjana, que estan entre la vintena i la trentena de persones implicades.

ANÀLISI DE GÈNERE

Les 16 iniciatives amb persones contractades donen feina a 435 persones. De les persones assalariades, observem una enorme paritat, fins i tot amb una lleugera major presència de dones: el 54,25% són dones. Pel que fa a les persones voluntàries o col·laboradores no remunerades, es manté la paritat i trobem que el 50,81% són dones. Aquesta tendència es manté en els càrrecs directius, formats en un 53,50% per dones, i arriba a pujar al 59,15% en els òrgans de govern.

Font: Elaboració pròpia

Si fem aquest anàlisi tenint en compte la dimensió de les iniciatives, ens adonem que hi ha major presència de dones en les cooperatives de gran volum, i que a les iniciatives de dimensió petita el percentatge de presència de dones es redueix al 48,2%. Així doncs, veiem que l'Alt Penedès reproduceix, de manera més equilibrada, la tendència que detecta el IV Baròmetre Cooperatiu de Catalunya 2017: "Les dones tenen una major presència en les cooperatives a mida que el nombre de persones sòcies de la cooperativa augmenta. En les cooperatives de més de 25 persones sòcies, les dones arriben a representar el 78% de les persones sòcies. Per contra, en les cooperatives de fins a 3 persones sòcies (i amb valors molt semblants en les cooperatives entre 4 i 10 persones sòcies) les dones representen una mica més del 30%."

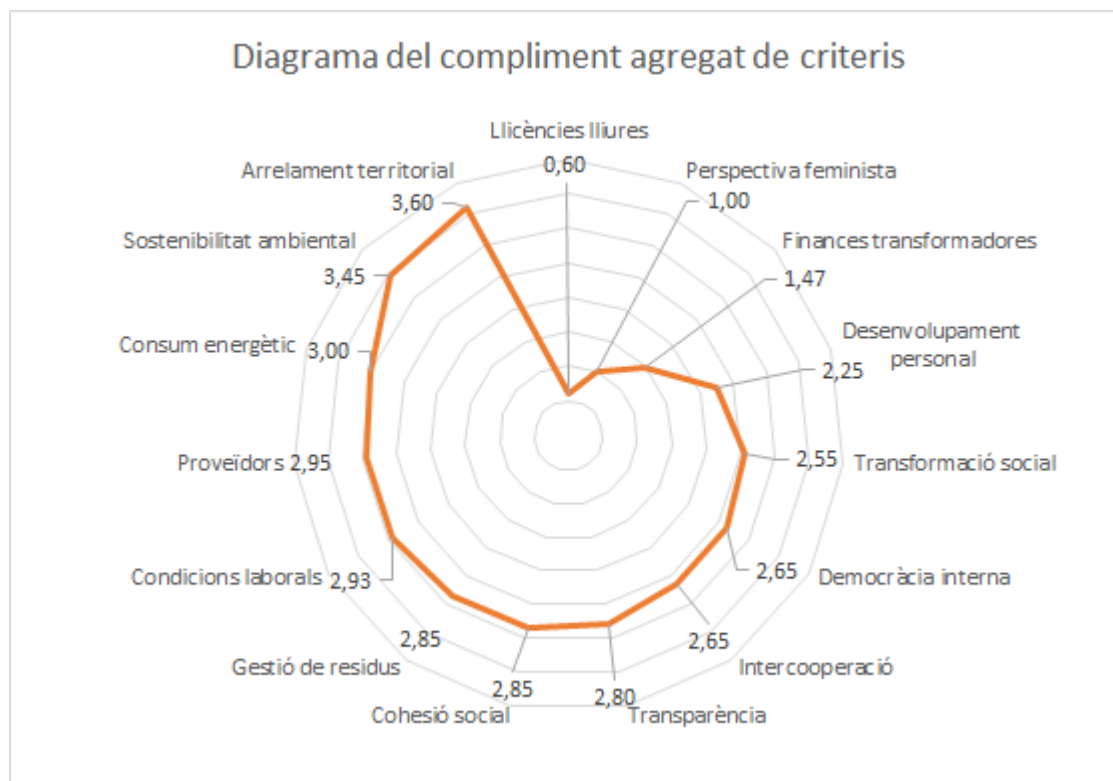
COMPLIMENT DE CRITERIS

Introducció

Amb l'objectiu d'obtenir una imatge clara de les fortaleses i punts febles de les 20 iniciatives entrevistades per Pam a Pam a l'Alt Penedès entre abril i juny de 2018, hem fet una mitjana de compliment de cada criteri per al conjunt d'iniciatives, el que ens ofereix un diagrama que ens permet veure quins criteris tenen majoritàriament un compliment més elevat, i quins presenten més dificultats.

Recordem que Pam a Pam avalua un espectre ampli de qüestions resumides en 15 criteris, amb gradació de compliment de l'1 al 5 per a cadascun. Pam a Pam avalua criteris tan diferents, que generalment les iniciatives ressalten en els seus punts forts per sobre de 3, i la resta de criteris tenen compliment baix o no compliment (zero). Per tant una mitjana agregada de 2,5 ens indica una complementarietat en el compliment de criteris d'ESS que caldrà analitzar tant en el compliment de cadascun dels criteris agregats, com en els informes individuals de les iniciatives.

Per comparar les dades del diagnòstic territorial amb les dades genèriques que tenim a Pam a Pam, utilitzarem les que hem analitzat en el darrer Informe de l'Estat del Mercat Social Català⁵. A dia d'avui, el darrer informe publicat és el referent a 2016, així que hi ha un decalatge important respecte la resta de dades. A més a més, hi ha alguns criteris que han canviat (ja que des de llavors hem canviat el qüestionari de Pam a Pam), però la majoria dels criteris s'han mantingut i per tant és vàlid per poder tenir una idea comparativa del compliment de criteris a l'Alt Penedès respecte la resta de Catalunya.

Font:Elaboració pròpia.

ELS CRITERIS AMB MAJOR COMPLIMENT

Els criteris amb major puntuació agregada són l'**arrelament territorial** (3,6) i els criteris de **sostenibilitat ambiental** (3,45) i **consum energètic** (3).

És a dir, les iniciatives de l'Alt Penedès tendeixen a conèixer la realitat social propera i participar amb les entitats i els esdeveniments locals del territori. A més a més, com confirmarem a l'anàlisi del compliment per blocs del qüestionari, les iniciatives entrevistades a l'Alt Penedès tenen una preocupació notable per tot allò referent a l'impacte ambiental, com ho demostra que el segon i el tercer criteri de major compliment siguin la sostenibilitat ambiental i el consum energètic.

En aquests moments no tenim dades suficients per saber si el criteri de l'arrelament territorial és també dels d'alt compliment a la resta d'iniciatives que hi ha a Pam a Pam, doncs es tracta d'un criteri nou a la nova versió del qüestionari amb la que hem fet aquest informe. Ara bé, en aquest temps hem realitzat

⁵ http://mercatsocial.xes.cat/wp-content/uploads/sites/2/2016/04/informe_mercatsocial_2016_2.pdf

altres diagnòstics territorials (com és el cas de la comarca del Bages) i coincideix en ser el criteri de millor compliment. Creiem que és una bona notícia que les iniciatives d'ESS apostin tan clarament per estar vinculades i participar i enfortir l'entorn en el qual duen a terme la seva activitat econòmica i creiem que és una bona molt bona pràctica i un aspecte que seria positiu que es mantingués en el temps.

Pel que fa al criteri de la sostenibilitat ambiental, si ens fixem en el compliment a Pam a Pam a Catalunya, està clarament molt per sota del compliment de l'Alt Penedès. A nivell general, és el criteri que ocupa la vuitena posició, amb una puntuació mitjana a l'entorn del 2,6, gairebé un punt per sota de la realitat a l'Alt Penedès. Quelcom similar passa amb el criteri de Consum energètic, que a l'alt Penedès ocupa el tercer lloc en compliment satisfactori, i en canvi en l'anàlisi agregat de Catalunya és el tercer criteri amb menor compliment. És un aspecte que valorarem al compliment segons els blocs del qüestionari, però avancem que les iniciatives de l'ESS de l'Alt Penedès destaquen per les bones pràctiques en l'impacte ambiental i aquest és un comportament que no hem observat ni a nivell de Pam a Pam en general ni en altres diagnòstics territorials.

ELS CRITERIS AMB MENOR COMPLIMENT

El criteri amb menor grau de compliment és el de **Llicències lliures** (0,6), seguit de la **perspectiva feminista** (1) i la gestió financera amb **finances transformadores** (1,47). Les iniciatives de l'Alt Penedès obtenen puntuacions molt baixes en dos d'aquests ítems (1 o inferior a 1) i considerem necessari implementar propostes de millora al respecte.

En aquest cas, coincideix que aquests criteris són gairebé els mateixos que apareixen amb compliments més baixos en el conjunt de les iniciatives entrevistades a la resta de Catalunya (sobretot el de Llicències lliures i el de finances transformadores, la perspectiva feminista té en general una millor puntuació), però també en el diagnòstic territorial que vam realitzar al Bages (en aquest cas la cohesió social també rebia una mala puntuació mitjana, cosa que no s'ha donat en el cas de l'Alt Penedès). Així doncs, vol dir que més enllà del què es pugui fer a nivell local per tal de promoure la millora en el compliment d'aquests criteris, hem de promoure una reflexió general en el moviment de l'ESS al respecte. A continuació analitzem un per un aquests criteris, en destaquem algunes experiències concretes que hem detectat i fem algunes propostes genèriques.

El criteri amb menor puntuació és el de les **Llicències lliures**, coincidint amb l'anàlisi agregat de Catalunya. Alguns dels indicadors amb els que valorem el compliment d'aquest criteri, són els següents: si s'utilitzen o es publiquen continguts amb Llicències lliures o si es fan tasques de sensibilització i difusió sobre l'ús i creació de continguts sota Llicències lliures. En general, les iniciatives entrevistades no treballen amb Llicències lliures en els seus ordinadors ni aposten pel codi obert i compartit en les seves publicacions, i pel que hem recollit a les entrevistes, per el moment hi ha poc coneixement i no tenen massa inquietuds per a treballar-hi. Les Llicències lliures són molt desconegudes al conjunt general de la població, tendència que no es reverteix en el moviment de l'ESS, ja que en cas de conèixer-les, les iniciatives d'ESS no estan apostant per implementar-les a la seva activitat.

La puntuació mitjana en aquest criteri és molt baixa. 13 de les iniciatives entrevistades tenen un 0 en aquest criteri, i la resta tenen puntuacions entre l'1 i el 2, només una arriba a 3. La iniciativa que arriba al 3 és el Casal Popular de Vilafranca, que " Utilitzen programari i llicències lliures, i en alguna ocasió han fet xerrades sobre programari lliure, i males pràctiques de les grans companyies informàtiques."

En aquest sentit, creiem que una primera mesura necessària seria promoure formacions específiques sobre l'ús de les llicències lliures dirigides a la població en general, i especialment a les iniciatives de l'ESS, per tal de promoure'n el coneixement i la implementació a les activitats econòmiques en general. Com que hem vist que és un criteri que no desperta curiositat per part de les iniciatives entrevistades, seria necessari dedicar esforços a acompanyar aquestes formacions d'una important campanya de difusió prèvia, amb un pla de comunicació ambiciós que inclogui comunicacions específiques adreçades a les iniciatives en qüestió, però també l'aparició de continguts en referència a aquest tema als mitjans de comunicació locals, per tal de promoure'n el coneixement de la població en general, promovent la creació i ús compartit del coneixement.

El segon criteri amb menor compliment, i amb una baixa puntuació, és la **perspectiva feminista**. Alguns dels indicadors amb els que valorem el compliment d'aquest criteri, són els següents: si promouen la generació de continguts específics de gènere, si donen una revalorització de les tasques de cures a la iniciativa, si s'ha reflexionat sobre qui té càrrecs de representació pública o qui exerceix lideratge, o si la mirada feminista travessa totes les esferes de la iniciativa.

La puntuació agregada d'aquest criteri a l'alt Penedès està per sota de la mitjana a Catalunya (on aquest criteri ocupa la onzena posició en compliment). 8 de les iniciatives entrevistades obtenen un 0, que significa que no hi ha cap reflexió ni pràctica al respecte, i 7 iniciatives amb un 1. Així com a l'apartat quantitatiu d'entrada hem valorat molt positivament la paritat que hem trobat en les iniciatives entrevistades, paritat que fins i tot es decanta positivament cap a les dones en càrrecs de poder, això contrasta amb un nivell de reflexió molt baix o inexistent sobre les dinàmiques de gènere i poder que es donen en els col·lectius. Creiem que és bàsic que l'ESS incorpori la mirada feminista i més tenint en compte la desigual distribució dels llocs de treball i dels càrrecs de poder que es dona entre homes i dones, com hem analitzat a l'apartat anterior. Així doncs ho apuntem com a àmbit de millora a tenir en compte.

PRÀCTIQUES DESTACABLES: Al setmanari gratuït la Fura han tret els anuncis de prostitució de la publicació. Valorem que han realitzat una reflexió a nivell d'iniciativa sobre aquest tema, han valorat que els anuncis de prostitució cossifiquen i sexualitzen les dones i han pres la decisió valenta d'eliminar-los de la seva publicació, malgrat els perills que això podia suposar per la sostenibilitat econòmica del projecte.

Una altra pràctica destacable és del Casal Popular de Vilafranca. Han creat una comissió de gènere, que actualment està treballant per establir uns protocols de gènere per a tot el casal, que vetlla per la perspectiva de gènere de manera transversal en totes les activitats que es duen a terme i a més a més, s'ha creat un grup de noves masculinitats que han començat a fer primeres trobades.

El tercer criteri pel que fa al grau de compliment és el de la gestió financera amb **finances transformadores**. Alguns dels indicadors amb els que valorem el compliment d'aquest criteri, són els següents: si es treballa amb banques cooperatives de crèdit (com Caixa d'Enginyers, Bantierra o Caixa d'Arquitectes) o amb finances ètiques i transformadores (com Coop57, Oikocredit, Fiare Banca Ètica, Triodos Bank o la corredoria d'assegurances Arç Cooperativa), i quin volum dels recursos i transaccions de la iniciativa són gestionats per d'aquestes. A les entrevistes realitzades, hem constatat que la banca ètica i transformadora és poc present en l'operativa de les iniciatives de l'Alt Penedès.

Aquest baix compliment és reflex d'una realitat que es dona a nivell català: l'Informe del Mercat Social Català 2017 ens indica que només el 15% de les iniciatives ESS a Catalunya tenen el dipòsit en entitats de finances ètiques, queda per tant molt de camí a recórrer en aquest àmbit. 9 de les iniciatives objecte d'aquest estudi han obtingut un 0 en aquest criteri, el que significa que gairebé el 50% de les iniciatives d'ESS entrevistades operen amb banca convencional. El 20% gestionen la meitat dels seus recursos i transaccions en banques cooperatives, però veiem que són poques les que han fet el pas a les finances ètiques i transformadores, només 5.

En termes qualitius, però, cal remarcar que, malgrat el seu poc compliment, aquest criteri sí que ha generat interès a les entrevistes i en diversos casos s'han fet alguns intents per canviar-se a aquestes opcions de finances, però degut a algunes dificultats que ofereixen, com el treball en efectiu, no s'ha acabat tirant endavant. Hem de tenir en compte que el fet que les entitats de finances ètiques o cooperatives no tinguin oficina a l'Alt Penedès en pot dificultar l'accés a aquelles persones que no estiguin habituades a la banca per internet. Però aquest argument cada cop queda més en entredit, ja que els usuaris de la banca per internet estan augmentant i això facilita que la implementació de la banca cooperativa i les finances ètiques a pobles i ciutats on no tenen oficines físiques.

Donat que, com dèiem, aquest criteri ha despertat l'interès de les iniciatives objecte d'aquest informe, i atès que les finances són un sector estratègic de l'economia, creiem que és pertinent fer accions que promoguin l'apropament entre les iniciatives d'ESS de l'Alt Penedès i les finances ètiques i transformadores. Proposem, per exemple, generar un espai de trobada amb la participació d'ambdues parts, per poder valorar conjuntament les dificultats que tenen les iniciatives per contractar-ne els serveis i que les entitats de finances ètiques i transformadores puguin valorar com facilitar-ne i promoure'n l'accés.

PRÀCTIQUES DESTACABLES: Arqueovitis i El Tros Operen amb banca ètica en la totalitat de les seves operacions econòmiques. El Casal Popular de Vilafranca fa les operacions quotidianes amb Caixa de Guissona, però tenen un crèdit amb Coop57. Quan van adquirir el nou local, moltes sòcies van avalar i realitzar préstecs amb diners personals, sense interessos. A més a més, estan creant un petit grup de creació d'una moneda social.

RESULTATS SEGONS BLOCS DE CRITERIS

Si fem mitjanes del compliment de criteris segons els 3 blocs en els que està estructurat el qüestionari (Organització i treball, Impacte social i ambiental), podem observar que el bloc que més es compleix entre les iniciatives de l'Alt Penedès és el de l'impacte ambiental, amb una nota mitjana de 3,1. Després ve el bloc d'impacte social, que compila major nombre de criteris (8), amb una nota mitjana de 2,4. I finalment hi ha el d'organització interna amb una compliment mitjà de 2,2.

Arrelament territorial	3,60
Sostenibilitat ambiental	3,45
Consum energètic	3,00
Proveïdors	2,95
Condicions laborals	2,93
Cohesió social	2,85
Gestió de residus	2,85
Transparència	2,80
Democràcia interna	2,65
Intercooperació	2,65
Transformació social	2,55
Desenvolupament personal	2,25
Finances transformadores	1,47
Perspectiva feminista	1,00
Llicències lliures	0,60

Destaquem, com ja hem mencionat anteriorment, que el bloc d'**impacte ambiental** destaca clarament per sobre dels altres blocs, els 3 criteris tenen una puntuació molt alta i ocupen els primers llocs. Així doncs, entre les 20 iniciatives entrevistades hi ha una especial sensibilitat en aquest àmbit, i destaca especialment perquè els sectors econòmics que hem entrevistat són molt diversos.

PRÀCTIQUES DESTACABLES: Pel que fa a la sostenibilitat ambiental, destaquem les pràctiques de Nou Set i Nou Verd que es dediquen a la inserció laboral de persones en risc d'exclusió a través d'oferir serveis de jardineria, cura d'espais i indústria i projectes mediambientals. Tenen un treball molt destacable en aquest criteri: Comprèn vehicles elèctrics, tenen un projecte de Biomassa a partir de vergues que es tallen a les vinyes per generar calor i energia, fan recollida d'Olis vegetals i duen a terme tallers mediambientals a instituts i escoles.

Pel que fa a la gestió de residus, volem destacar la iniciativa Entre tots Penedès, que és una iniciativa l'objectiu de la qual no és la reducció de l'impacte ambiental, i tenen una bona pràctica en relació a la gestió de residus: tenen polítiques d'economia circular amb les cadires elèctriques, que poden ser d'ús comú per persones discapacitades, que són cares i estan fetes amb materials que poden ser contaminants. Fan d'intermediaris per l'intercanvi o la venda de segona mà.

El segon bloc de major compliment és el d'**impacte social**, que és el bloc format per més criteris (el doble que els altres blocs) i amb criteris molt diferents entre si. Això fa que un d'ells (l'arrelament territorial) ocupi la primera posició i un altre (les llicències lliures), la pitjor posició. Hem analitzat i fet propostes al respecte a l'apartat anterior.

En aquest bloc de criteris volem destacar positivament l'alt compliment del criteri de **cohesió social**. Li volem dedicar especial atenció, ja que la cohesió social és un repte pel conjunt de la societat, però ho ha de ser especialment per l'ESS perquè sigui social i solidària, com diu el seu nom. Perquè l'ESS no esdevingui una opció de consum i de treball amb un component elitista i impregni el conjunt de la societat per esdevenir una alternativa econòmica real, ha de treballar activament per incloure aquelles persones que per diversos motius són susceptibles de ser excloses del mercat capitalista i del mercat de treball. Alguns dels indicadors amb els que valorem el compliment d'aquest criteri, són els següents: si vetllen perquè la participació a les activitats que organitzen sigui inclusiva, si la integració sociolaboral és el centre i prioritat de la iniciativa o si la iniciativa aposta per normalitzar l'accés al treball a persones en risc d'exclusió social.

Té una puntuació mitjana de 2,85 i és el setè criteri millor puntuat (a nivell de Catalunya, ocupa la dotzena posició). Aquest alt compliment es dona perquè 4 iniciatives (un 20% del total entrevistat) centren la seva activitat en l'atenció a col·lectius vulnerabilitzats i/o formació ocupacional. Cal mencionar que 12 de les 20 iniciatives entrevistades obtenen una puntuació de 3 o més.

El que acostuma a passar és que les entitats d'economia social clàssica, que es dediquen a la integració de persones amb discapacitat, tenen un alt compliment en aquest criteri. Però la resta d'iniciatives d'ESS acostumen a tenir un compliment molt per sota del que seria desitjable. En aquest cas, hem entrevistat iniciatives que l'objectiu de la seva activitat és la l'atenció a persones en situació de vulnerabilitat, però que moltes de les altres iniciatives de l'ESS que no es dediquen específicament a això, incorporaven també pràctiques destacables en aquest àmbit. Creiem que és un aspecte a valorar molt positivament.

PRÀCTIQUES DESTACABLES: Destaquem l'experiència de l'Associació Entre Tots Penedès que està formada per persones amb discapacitat física, sensorial i orgànica i vetlla perquè es compleixin els seus drets, així com cobrir les seves necessitats. Destaca perquè són les mateixes persones amb discapacitat qui lideren l'entitat i la presa de decisions amb un alt compliment dels criteris de democràcia interna i desenvolupament personal.

També destaquem Arqueovitis, cooperativa que es dedica a la divulgació del patrimoni arqueològic, amb projectes d'inserció sociolaboral. Una de les seves línies de treball és formar persones per a què puguin introduir-se i treballar al món de l'arqueologia. A més a més, les seves exposicions arqueològiques tenen adaptacions per persones amb mobilitat reduïda.

Pel que fa als criteris del bloc d'**organització interna**, destaquem satisfactòriament que el criteri de major compliment sigui el de **condicions laborals**. Doncs és important que l'ESS marqui el tret diferencial respecte al mercat laboral capitalista, especialment en un moment de precarització creixent. Alguns dels indicadors que utilitzem per valorar aquest criteri són els següents: si la ratio salarial és menor de 2, si més de tres quartes parts de la plantilla gaudeixen de condicions laborals dignes (entenen que són aquells contractes estables, amb jornades coherents amb el volum de feina i que ofereixen un salari superior al recollit pel conveni de referència) o si existeixen millores socials proactives més enllà de la llei per garantir unes millors condicions laborals a les persones treballadores. Aquest criteri no aplica, òbviament, a les iniciatives que no tenen persones remunerades, però tampoc per aquelles que només tenen una persona contractada, doncs no podem comparar ratios laborals.

Com hem analitzat anteriorment, la majoria d'iniciatives de l'Alt Penedès són petites, d'entre 2 i 10 persones treballadores majoritàriament. Entenem que això, en principi, afavoreix que la ratio salarial sigui més igualitària. Però també creiem que pot dificultar altres aspectes del què entenem per unes condicions laborals dignes, com les jornades laborals coherents amb els volums de tasques. Malgrat sigui un criteri amb un compliment prou satisfactori, considerem important mantenir aquesta puntuació i promoure'n la millora, per tal que les condicions laborals dignes es converteixin en un segell que caracteritzi el moviment de l'ESS.

PRÀCTIQUES DESTACABLES: A la Fera Ferotge, cooperativa que presta serveis educatius, hi ha equitat salarial entre les persones que hi treballen. I tenen una política salarial interna segons la qual en èpoques en què baixen els ingressos, les sòcies s'abaixen el sou, però mai ho fan amb les persones que tenen contractades.

Destaquem també, la iniciativa Actua, cooperativa que es dedica a projectes d'acció socioeducativa dirigits a infants i joves en situació de vulnerabilitat i que dona feina a 144 persones i tenen una política laboral molt cuidada. La ràtio és menor de 2, les persones treballadores passen a ser indefinides en un període de temps curt i només tenen contractes laborals de mitja jornada en els projectes d'obra i servei. A les assemblees, es revisa les qüestions salarials i de repartiment just dels salaris, així com del repartiment de poders.

Per últim, volem destacar una bona pràctica per part de la cooperativa de consum La Bresca, que té a veure amb el criteri de proveïdors, però la volem destacar aquí perquè està molt vinculada a les condicions laborals. Es van trobar amb el cas d'un productor que no va renovar una treballadora que estava embarassada. Van anar a parlar amb ell per conèixer els motius i expressar la incomoditat de seguir comprant si s'efectuaven aquest tipus de pràctiques. Els va dir que derivava aquestes qüestions a un gestor i després de la reflexió que li van fer arribar, va readmetre la treballadora i va agrair al grup que abans de deixar de comprar li expressessin els motius.

En canvi, dintre del mateix bloc de l'organització interna, mostrem preocupació pel baix compliment del criteri de la **perspectiva feminista**, com ja hem analitzat a l'apartat anterior.

EL CRITERI D'INTERCOOPERACIÓ I LA CONSTRUCCIÓ DE MERCAT SOCIAL

Ens hem fixat especialment en el compliment d'un dels criteris clau de l'ESS: la intercooperació. Amb aquest criteri valorem que les iniciatives prioritzin treballar amb altres iniciatives d'ESS, així com desenvolupin treball conjunt entre elles –sigui sectorialment o en grups cooperatius–, potenciant la construcció de mercat social. Així doncs és un criteri que ens pot servir per valorar també fins a quin punt les iniciatives es senten part del moviment de l'ESS i actuen com a part d'aquest.

En el cas de l'Alt Penedès, veiem que és un criteri que es compleix de mitjana un 2,65 sobre 5. Si el comparem a la resta de criteris, ocupa la 7a posició de 15, és a dir que està més o menys al mig. Si ho comparem amb el compliment d'aquest mateix criteri a la resta d'iniciatives de Pam a Pam a Catalunya, veiem que és un criteri que en general té un major compliment del que veiem a l'Alt Penedès. La mitjana a Catalunya és de 2,75 i ocupa el lloc número 5 de 15. Així doncs, podem arribar a la conclusió que les iniciatives entrevistades a l'Alt Penedès tenen una major identificació territorial que amb el moviment de l'ESS, i així com poden prioritzar proveïdores de l'ESS, promouen el treball amb altres iniciatives d'ESS de manera puntual i no com a pràctica habitual.

Per tant, creiem que tot i no ser dels criteris que menor compliment té, és un àmbit en el que seria molt important fer actuacions al respecte. Podríem pensar en trobades d'intercooperació, que facilitessin el coneixement entre elles, trobessin productes o serveis que poguessin intercanviar i reforcessin el sentiment com a part d'un mateix moviment.

Tot i així, volem destacar dos actors potencials al territori que poden servir d'exemple i motor, respectivament, per a impulsar la intercooperació entre iniciatives d'ESS de la comarca. Un és el Grup entrem-hi, que neix com a grup cooperatiu integrat per dues cooperatives de treball de la comarca per a compartir processos i estratègies. I l'altre, l'existència de l'Ateneu Cooperatiu Coopsetània, agent de referència territorial de l'impuls de l'ESS, que pot servir d'espai de consulta i derivació entre empreses de l'ESS per a intercanviar béns i/o serveis, així com assumir conjuntament encàrrecs de volum.

Des de la perspectiva de l'ESS i sota la lògica de mercat social, la hipòtesi de creixement i escalabilitat del moviment és la intercooperació econòmica. Aquesta intercooperació pot ser *vertical*, per a operacions al llarg de la cadena de valor; *horitzontal*, per a operacions a l'ample de la cadena amb organitzacions que ofereixen els mateixos productes o serveis; i *modular o intersectorial*, basada en la construcció de projectes conjunts entre organitzacions que operen en sectors econòmics diferents.

En el cas de l'Alt Penedès, hem detectat un bon nombre de pràctiques d'intercooperació horitzontal, és a dir, entre organitzacions que treballen en el mateix sector econòmic. Exemples d'aquesta són les col·laboracions que es donen entre Actua amb Arqueovitis, la Cooperativa Social del Penedès amb el CET Fundació Mas Alborna, les iniciatives de producció ecològica amb els grups de consum, la Fera Ferotge impulsant diferents projectes al territori...

En canvi, hem trobat poques experiències d'intercooperació entre organitzacions de sectors econòmics diferents, un bon exemple de la qual seria la col·laboració entre La Fura i el CET que s'encarrega de la seva distribució.

En aquesta línia, volem en aquest apartat fer un especial esment a la necessitat d'incentivar aliances amb iniciatives de l'ESS de sectors econòmics estratègics com Som Energia (energia), Som Connexió (telecomunicacions), Som Mobilitat (transport) o les diferents entitats de finances ètiques –Coop57, Fiare, Oikocredit, Triodos...- i asseguradores com Arç Cooperativa (financer). Promoure que el teixit de l'ESS a l'Alt Penedès faci el canvi de proveïdors d'aquests serveis bàsics cap a l'ESS milloraria el compliment del criteri d'intercooperació a la comarca, i enfortiria la construcció de mercat social a nivell català. En aquest sentit, destaca que moltes iniciatives de l'Alt Penedès ja estan treballant amb Som Energia, però en canvi el criteri de finances té un compliment molt baix, pel que hi ha molt camí per recórrer.

CONCLUSIONS

Aquestes són les conclusions principals que es destil·len de l'anàlisi realitzat:

- 1) Diversitat sectorial:** Hem entrevistat iniciatives de fins a 9 sectors econòmics diferents. Una quarta part són del sector de l'alimentació, però també trobem un percentatge significatiu d'iniciatives dedicades als sectors d'educació i recerca (20%) i de salut i cures (15%). Es tracta d'una tendència a valorar molt positiva per la riquesa que aporta al teixit de l'ESS a l'Alt Penedès.
- 2) Foto de perfil, petita empresa amb excepcions notòries:** El perfil majoritari de les iniciatives d'ESS que actualment donen feina a la comarca de l'Alt Penedès és el d'empreses petites d'entre 2 i 10 treballadors/es, que representen el 60% de les iniciatives entrevistades. El 20%, correspon a iniciatives de gran volum, que donen feina a més de 100 persones. Cooperatives com Actua, Nou Verd i Nou Set conformen un teixit molt sòlid de l'ESS a la comarca. La resta, trobem una iniciativa amb una persona autònoma, i dues iniciatives de tamany mitjà (entre 11 i 50 treballadores).
- 3) Treballar per la cohesió social més enllà de la integració sociolaboral:** 4 iniciatives (un 20% del total entrevistat) centren la seva activitat en l'atenció a col·lectius vulnerabilitzats i/o formació ocupacional. La cohesió social ocupa la novena posició respecte els altres criteris, amb una

puntuació mitjana de 2,85. Destaquem que no només tenen un alt compliment en aquest criteri les iniciatives que es dediquen específicament a la integració sociolaboral, sinó també iniciatives d'altres àmbits de l'ESS s'han plantejat aquest criteri i incorporat pràctiques destacables, donant resposta a un dels reptes actuals del moviment de l'ESS.

- 4) **Paritat de gènere amb nota, però baix compliment del criteri de perspectiva feminista:** A les iniciatives entrevistades hi ha paritat amb una lleugera major presència de dones: persones assalariades (54,25% dones), persones no remunerades (50,81% dones), càrrecs directius (53,50% dones) i òrgans de govern (59,15% dones). Aquesta situació contrasta amb un baix compliment del criteri de la perspectiva feminista, que és el segon menor puntuat amb una puntuació mitjana d'1 sobre 5, el que demostra que més enllà de la paritat es dóna un nivell de reflexió molt baix o inexistent sobre les dinàmiques de gènere i poder que es donen en els col·lectius.
- 5) **L'arrelament territorial treu la millor nota:** Les iniciatives de l'Alt Penedès, prioritzen el consum de béns i serveis locals així com tendeixen a conèixer la realitat social propera i participar amb les entitats i els esdeveniments locals del territori. El compliment d'aquests criteris està per sobre de la mitjana del principat, el que indica una aposta a l'Alt Penedès per donar importància i valor a allò local, ja sigui a través de la prioritització de proveïdors de proximitat, com amb la implicació amb el teixit econòmic o associatiu local.
- 6) **Impacte ambiental positiu, el bloc amb millor compliment:** En general, les iniciatives de l'Alt Penedès comparteixen una especial sensibilitat pel que fa a l'impacte ambiental, i destaca especialment perquè els sectors econòmics que hem entrevistat són molt diversos, així doncs és una preocupació que va més enllà de les iniciatives dedicades a l'alimentació o a la cura del medi ambient. Trobem pràctiques de gestió de residus i aposta per la reutilització, la prioritització de productes ecològics o la contractació de cooperatives que ofereixen energia verda. Hem detectat una pràctica destacable en mobilitat sostenible. I en el sector alimentari, una clara aposta per la producció agroecològica.
- 7) **Terreny per explorar, la cultura lliure:** És el criteri amb menor grau de compliment. Les iniciatives entrevistades no treballen amb llicències lliures en els seus ordinadors, ni aposten pel codi obert i compartit en la creació de coneixement, ni mostren massa inquietud per apropar-s'hi. Les llicències lliures són molt desconegudes al conjunt general de la població, tendència que l'ESS hauria de revertir, per la seva aposta pel treball comunitari i per la construcció col·lectiva. La creació i compartició de coneixement en codi obert és una pràctica que ens apropa al bé comú on s'haurien d'esmerçar més esforços per a divulgar-la.
- 8) **Finances transformadores, hi ha ganades però falta fer el pas:** És també un dels criteris amb menor compliment però en aquest cas sí que genera interès a les entrevistes. Per això creiem que

és molt pertinent fer accions que promoguin l'apropament entre les iniciatives d'ESS de l'Alt Penedès i les finances ètiques i transformadores.

9) Intercooperació, avançant en l'horitzontal i reptes en la intersectorial: Hem detectat un bon nombre de pràctiques de col·laboració entre organitzacions que treballen en el mateix sector econòmic, el que enforteix llaços entre entitats i consolida la construcció de mercat social en determinats sectors econòmics, especialment en la inserció sociolaboral i l'educatiu. En canvi, hem trobat poques experiències d'intercooperació entre organitzacions de sectors econòmics diferents, línia en la que seria interessant aprofundir per enfortir el teixit de l'ESS a l'Alt Penedès en el seu conjunt.

10) Construcció de mercat social català i penedesenc, finestres d'oportunitats i reptes: El Grup entrem-hi, grup cooperatiu integrat per dues cooperatives de treball de la comarca, i l'existència de l'Ateneu Cooperatiu Coopsetània, agent de referència territorial de l'impuls i articulació de l'ESS, són dos actors potencials al territori que poden servir d'exemple i motor, respectivament, per a impulsar la construcció de mercat social a la comarca. Alhora, promoure que el teixit de l'ESS a l'Alt Penedès faci el canvi de proveïdores de serveis bàsics i estratègics com les finances, les telecomunicacions, la mobilitat o l'energia cap a l'ESS enfortiria la construcció de mercat social a nivell català.